

ilem
YAYINLARI

okumak iyidir...

İlmi Etüdler Derneği

Aziz Mahmut Hüdayi
M. Halk C. Türbe Kapısı
Sokak No: 13
Üsküdar - İstanbul
Tel: 0216 310 43 18
Faks: 0216 310 43 18
yayin@ilem.org.tr

**MEMLÜK ENTELEKTÜEL
TARİHİNE GİRİŞ I
Literatür Değerlendirmesi**
Editör: Büşra S. Kaya

Yayın No: 67
Tarih Serisi No: 3
ISBN: 978-625-7800-96-9
E-ISBN: 978-625-7800-97-6

1. Basım, Mart 2023

Yayın Yönetmeni: *Yusuf Temizcan*
Yayına Hazırlık: *Betül Sezgin*
Musahhih: *Kevser Rabia Mumcuoğlu*
Kapak Tasarımı: *Beyza Nur Onurcan*
İç Tasarım: *Abdullah Fuad Kılınçlı*

© İLEM Yayınları 2022

Tüm yayın hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek
tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla
çoğaltılamaz.

Baskı ve Cilt

Meteksan Matbaacılık ve Teknik Sanayi Tic.
Anonim Şirketi Sertifika No.: 46519
Beytepe Köy Yolu No.: 3 06800
Bilkent-Çankaya/ANKARA

**MEMLÜK ENTELEKTÜEL
TARİHİNE GİRİŞ I**
Literatür Değerlendirmesi

Editör: Büşra S. Kaya

ilem
YAYINLARI

İçindekiler

Önsöz	vii
Giriş	ix
Memlûk Ulemasını Mansıplar Üzerinden Çalışmak: Alimlerin Mansıplarla İlişkilerine Farklı Yaklaşımlar Muhammet Enes Midilli	13
Hadis Rivayet Geleneğinin Bir Parçası Olarak Memlûkler Döneminde Kadın Olmak Nagihan Emiroğlu	37
Memlûkler’de Tefsir: Çağdaş Dönemde Yapılan Çalışmalar Üzerine Bir Literatür Denemesi Mesut Kaya & Rabia Hacer Bahçeci	71
Memlûkler Dönemi Furuk ve Kavaid Literatürü Üzerine Yapılan Modern Çalışmalar Sümeyye Olgaç	101
Makrîzî ve Tarihçiliği Üzerine Bir Literatür Değerlendirmesi Nurcan Gül Arslan	141
Jorgen S. Nielsen’in Memlûkler Dönemi Adlî Sistemine Dair Çalışmaları M. Fatih Yalçın	163

Bilgi ile Otorite Arasında Beşik Uleması Problemi	
Büşra S. Kaya	187
Memlûkler Döneminde Şeriat ve Siyaset: Çağdaş Batılı Literatür Üzerine Bir Değerlendir	
M. Emin Canlı	221
Memlûk–Osmanlı Geçiş Döneminde Mısır ve Suriye’de İlmi Hayat ve Ulema: Bir Literatür Değerlendirmesi	
Gürzat Kami	259
Dizin	295
Notlar	299

Önsöz

Elinizdeki çalışma Modern öncesi dönem İslam dünyasında önemli bir dönüm noktasını atlatmış ve kendi içinde dönüşümünü gerçekleştirmiş olan Memlûk uleması ve entelektüel tarihine yönelik bir giriş risalesidir. Bu çalışma, kendisinden sonra gelecek araştırmacılara alana dair ilgi uyandırmak ve alanın boşluklarını problematik bir yaklaşımla göstermek üzere Memlûk entelektüel tarihine dair modern literatürün bir değerlendirmesini yapabilmeyi hedefleyen ve kendi sınırlarını bilerek mütevazı ölçüleri aşmayan bir çalışmadır. Bu nedenle sonrasında gelecek konu ile ilgili pek çok çalışmaya da örnek olmayı hedeflemektedir. Bu kitap, asıl itibarıyla iki yıllık bir atölye çalışmasının neticesi olarak ortaya çıkmıştır. Memlûkler dönemi uleması, medreseleri ve ilmi faaliyetlerine ilgi duyan ve çalışmalarını bu konularda sürdüren kıymetli arkadaşlarımızın iki yıldır takip ettikleri atölye faaliyetleri bünyesinde yaptığımız okumalarımızı artık bir metne dönüştürme ihtiyacının ve emeğinin bir neticesi olarak ortaya konulmuştur. Memlûkler dönemi entelektüel tarihine yönelik çalışmalar Osmanlı öncesi ve tam olarak klasik dönemin tüm özelliklerini kendisinde barındırması nedeniyle büyük önem taşımaktadır. Memlûkler üzerine yapılan çalışmalar özellikle İslam medeniyet tarihinde Haçlı seferleri ve Moğol istilaları sonrasındaki yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalan İslam toplumlarının kendilerini yeniden nasıl dönüştürdüklerini ve sürekliliklerini nasıl temin ettiklerini göstermesi bakımından büyük önem taşımaktadır. Henüz kurumsallaşmanın tam olarak gelişmediği bu yapıda İslam dünyasının şekillenmesini temin eden en önemli aktör ulema olarak karşımıza çıkmaktadır.

Memlûk uleması, kaleme aldıkları fıkıh, hadis, tefsir, tarih ve tabakat alanındaki eserleriyle günümüze kadar isimlerini yaşatmayı başarmış olmaları bakımından büyük önem taşımaktadır. Ancak Memlûk ulemasının ortaya

koyduğu metinler, kurumlar bünyesinde yahut kurumlardan bağımsız olarak gerçekleştirdikleri ilmi faaliyetler, siyasi iktidarla olan ilişkileri ve toplumsal yapıdaki pozisyonları üzerinde daha pek çok çalışma yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Alana dair özellikle Chicago’da 1996’dan itibaren *Memlük Çalışmaları* [Mamluk Studies] adı altında araştırmalarına devam eden Ortadoğu Dokümantasyon Merkezinin [The Middle East Documentation Center] çalışmaları, 2011’de Bonn’da Annemarie Schimmel Kolleg’de kurulan *Memlük Araştırmaları Okulu* [History and Society during the Mamluk Era (1250-1517) Centre for Advanced Studies] ve son yıllarda Ghent Üniversitesinde Jo Van Steenbergen’in kurduğu ekibin Memlük araştırmaları olanca hızıyla ve meraklı sorularıyla heyecanımızı artırmaktadır. Bu noktada Memlük Entelektüel Tarihi ekibi olarak bizler çalışmalarımızı daha da özel bir alana tahsis ederek Memlük uleması, ilmi faaliyetleri ve metinleri üzerine sürdürmeyi hedeflenmekteyiz. Bütünü kapsamanın verdiği endişe ve gerçekliğin ortaya konulması noktasındaki merakımız ve iştiağımız bizim çalışmalarımızı Memlük uleması ve entelektüel faaliyetleri ile sınırlamamızın daha emin adımlarla ilerlememizi temin edeceği noktasında bizleri sabit kadem kıldı. Alana dair mütevazı ve emin adımlarla ilerlemek üzere konu ile ilgili olan araştırmacıları birbirimizden haberdar olarak çalışmalarını sürdürmeye teşvik ederken Memlük entelektüel tarihi alanında daha yapacak çok işimiz olduğu ve bu noktada sorumluluğumuzun ne kadar büyük olduğunun farkındayız. Çalışmalarımızda bizden desteğini esirgemeyen kıymetli hocalarımız Doç. Dr. Ertuğrul Ökten’e, Prof. Dr. Tuncay Başoğlu’na, Doç. Dr. Abdurrahman Atçıl’a, Prof. Dr. Fatih Yahya Ayaz’a ve Prof. Dr. Halit Özkan’a ve tabii ki Doç. Dr. Mesut Kaya’ya özellikle teşekkürlerimizi iletmeyi bir borç bilirim. Kitabın oluşum ve basım aşamasında bizlerden desteğini esirgemeyen Doç. Dr. Abdulkadir Macit ve Dr. Öğr. Üyesi Halil İbrahim Erol’a ve tabii ki İLEM Yayın İşleri’nden sorumlu arkadaşlarımıza da buradan teşekkür etmeden geçemeyeceğim. Aynı şekilde bu çalışmanın bir atölye faaliyetinin neticesi olarak çalışmaya dönüştürülmesi ve pandemi günlerinde internet üzerinden ilgili araştırmacılarla paylaşılması noktasında bizlerden desteğini esirgemeyen İLEM yöneticileri ve çalışanlarına ve özel olarak Doç. Dr. Abdulkadir Macit’e müteşekkir olduğumu belirtmek isterim. Bu çalışma asıl itibarıyla bir literatür değerlendirmesi olarak tasarlandı. Bundan sonra konu ile ilgilenecek arkadaşlarımıza bir yol haritası sunması ve alana dair bir merak ve farkındalık oluşturmaya dileğiyle...

Büşra Sıdıka KAYA
Bağlarbaşı 2022